

Landesbibliothek Oldenburg

Digitalisierung von Drucken

**Johannis Mulmanni, SS. Theol. dum viveret, Licent.
ejusdemq[ue] Prof. Publ. ord. ad D. Nicolai Archi-Diac. &
Alumnorum Electoralium Ephori, in Academia & Ecclesia
Lipsiensi, Commentarius In Librum ...**

Mülmann, Johann

Dresdæ, MDCCI

VD18 10367071

Caput Qvartum.

urn:nbn:de:gbv:45:1-18377

VI. DE URBIUM DIVINA
protectione.

Sicuti hinc DEUS urbem Edom custodit, ne præminentibus aquis obruatur: ita terram *διχθυέην* contra omnem aquarum eluuiem quovis tempore, prout vult, defendit. Mirum sanè est, Oceanum magnum sicca loca nō submergere, cum ira intumescat, ut cum suis fluminibus unum cum terra globum constituisse possit. Causam Phyci assignant naturæ aquæ, cuius figura naturali proprietate rotunda est: sed unde natura hoc habet? Certè à Creatore, qui mari terminum ponit, ne terram operire possit, ut David loquitur Pf. CIII, 9. & Job. XXXVIII, 10. Aliàs mare & terra facilè confunderetur in unum Chaos.

CAPUT QUARTUM.

Quartum caput continet *τὰ ἐπομένα* i. e. quæ transitum Jordanis consecuta sunt. Nam ne tanti miraculi memoria unquam in animis hominum obliterari posset, iussit DEUS ejus conservandæ causa 12. lapides erigere, quorum conspectu etiam sera posteritas de beneficiis majoribus exhibitis, futuris seculis commonefieret.

Partes capitis tres sunt. 1. est *Ἀιταλική*, in qua DEUS de erigendis lapidibus mandatum proponit. 2. Est *διθυνην* enarrans exitum Israëlitarum ex Jordane.

S 3

3. Συε

3. Συσαλιη commendans obedientiam Josuæ, quomodo lapides, prout jussus fuerat, erexerit, & de illorum usu rectè instituerit.

Quibus transgressis) Prima pars subdividitur in duo genera personarum, quarum una mandat, altera obedit. Notentur autem demandati operis circumstantiæ. *Causa imperans* vel principalis est DEUS tale gratitudinis specimen ab hominibus postulans v. 1.

Causa instrumentalis primæ notæ est Josua dux populi v. 4. *Instrumentalis secundæ notæ sunt* 12. viri de singulis tribubus selecti ad deportandos lapides v. 2. & 4.

Causa materialis sunt 12. lapides ex medio Jordane ablati v. 3. & 5. *Causa formalis* est ipsa positio vel erectio lapidum in loco castrametationis. v. 3. *Finalis* est, ut per hæc monumenta posterius de miraculoso transitu olim commonefieri possint.

v. 1. *Elige 12. viros.*) Ne mireris, DEUM post transitum jubere id, quod Josua ante transitum mandavit v. 12. cap. præcedente: fit hoc secundum usitatum ἀνακεφαλαίωσιν, cujus ratio est, quia agitur jam de officio 12. virorum electorum, vel electionis istius causa finali.

Ubi steterunt pedes) Hoc dicitur non propter sacerdotes ipsos, sed propter arcam fœderis, quam illi eo in loco stantes gestabant, donec populus omnis transisset. Significatur autem omnem occasionem & materiam glorificandi DEUM à Christo sument-

mendam esse. Nam qui non honorificat filium, non honorificat patrem, qui misit illum Joh. V. 23.

v. 6. *Ut sit signum inter vos*)

Vox *signi* habet varias significationes in Scriptura. 1. Datur *signum* προγνωστικόν, quod futurum aliquid præ-nunciat: ut Eclipses Solis & Lunæ sunt signa magnarum mutationum, quin imò extremi judicii Luc. 21. Sic vaticinia Prophetarum nominantur signa Deut. XIII, 1. Item Matth. VII, 22. & XXIV, 24.

2. Aliud est αναμνηστικόν, quod nobis rem præteritam in memoriam revocat, sicuti hi lapides 12. & supra funiculus coccineus Rahabis. *Tertium signum* est δεικτικόν, quod de re præsentem nos admonet, ut arca fœderis est signum DEI in medio populi præsentis. *Quartum* est σφραγιστικόν i. e. obsignans rem promissam, ut est, sigillum, quo Chirographum confirmatur. Hoc sensu omnia Sacramenta sunt sigilla gratiæ.

Quinto reperitur etiam in N. T. *signum* παρεκκλητικόν i. e. *exhibitivum*, ut cum in cœna Domini panis & vinum dicitur signum esse corporis & sanguinis Christi, non propter significationem, sed exhibitionem: ita ignis in dissectis lingvis est signum Spiritus Sancti παρεκκλητικόν: quia per hoc symbolum non significavit, sed contulit & exhibuit Christus spiritum promissum. Hanc δὲ οὐκ ὀμω-
νυμίζω si agnoscerent Sacramentarii, minus turbarum darent in Ecclesia.

Filii vestri cras) Vox *cras* non accipitur hîc definitè de sequenti die, sed indefinitè de quovis futuro tempore, sicuti vox (heri) quoque de præteritis quibusq; seculis usurpatur Heb. III, 18.

po-

positi sunt lapides isti) De forma & modo hujus erectionis nihil certi constat, an lapides erecti fuerint in unam molem vel formam altaris: an verò distinctè, ita, ut duodenarius numerus evidenter conspici & insignis alicujus rei indicium facere possent. Verùm cum finis hujus facti non sit immolatio, sed commonefactio de transitu Jordanis ad 12. tribus directà, verisimilius est hosce lapides distinctè positos esse, quemadmodum Moyses in monte Sinai præter altare 12. columnas erexit Exod. XXIV, 4.

v. 9. *Sunt ibi usq; in præsentem diem*) Haud ineptè putant *Scholastici*, Johannem Baptistam hosce lapides porrecto digito ostendisse, cum propè Jordanem Judæos ita compellaret Luc. III, 8. *Dico vobis, quia potens est DEUS de lapidibus istis suscitare filios Abrahæ.* Alii volunt, præsentem diem referendum esse tantum ad id tempus, quo liber Josuæ sit scriptus: sed hoc minus probabile videtur: propterea quod Israëlitaë sequentibus seculis, istis monumentis perinde opus habuerint atqve prioribus.

QVÆSTIO I.

An licuerit Israëlitis ponere hos duodecim lapides?

Non videtur licuisse ideò, quòd DEUS ante hoc expressis verbis prohibuerat Lev. XXVI, 1. Non facietis Idolum & sculptile, nec titulos (*Hebr.* מַצְבֵּי *i. e.* *statuam*) erigatis, nec insignem lapidem ponetis in terra vestra. *Lapis insignis Hebraicè* אֶבֶן מִשְׁפָּרָה *i. e.* *la-*

lapis speculationis sive fabricationis. Ein Werckstück.
At 12. lapides Josuæ erant in loco lapidis & statuæ positi.

Contrà Josuam rectè fecisse probo 1. *ab expresso mandato DEI*, qui lapides erigere jussit. 2. *Ab exemplis Jacobi*, qui ter legitur erexisse lapides, 1. in Bethel. Gen. XXIX, 22. 2. Ibidem, cùm reverteretur ex Mesopotamia Gen. 31, 45. 3. Super sepulcrum Rahelis Gen. 35, 20. Idem fecit *Moses* Exod. 24, 4. Et *Samuel* Sam. 7, 12.

SOLUTIO.

Respondent alii ad objectionem: Legem communem non everti privilegiis, sive legibus specialibus, licet sint præter ejus intentionem. At rectius respondetur per distinctionem ab erectis lapidibus petitam: DEUS non simpliciter prohibet statuas, imagines & monumenta, aliàs debuissent Judæi ne limites quidem in agris tolerare, sed duntaxat quoad usum adorandi & instituendi cultus non divinitus mandatos. Sic enim textus habet: *Non insignem lapidem ponetis in terrâ vestrâ ad incurvandam vos super eum* (ut est in Hebræo). In hunc finem non posuit Josua suos lapides, ut eos invocarent Judæi, sed ut eorum intuitu de transitu miraculoso admonerentur.

QVÆSTIO II.

An liceat cultus divinos proprio motu & attentione instituere?

Parti affirmanti suffragari videtur hic Josua, dum

T

in

in medio Jordane 12. lapides erigit, cujus tamen non legitur accepisse à DEO mandatum.

Contra DEUS non vult coli mandatis hominum Efa. XXIX, 13. Matth. XV, 9.

SOLUTIO.

Resp. ad exemplum Josuæ. Josua hac erectione lapidum, quos in Jordane posuit, non instituit novum cultum, sed tantummodò vult posteris relinquere *μνημόσυνον* divinorum beneficiorum. Distingvendum est igitur id, quod adorationis seu cultus causa institutum est, quo animi hominum à vero DEO abducuntur: & id, cujus finis est rerum utilium recordatio & commemoratio.

LOCI THEOLOGICI.
DE GRATITUDINE ERGA
DEUM.

Nefas est cum omnis *ingratitude*, tum imprimis ea, quam DEO pro acceptis beneficiis rependimus: & quò vitium hoc turpius est, eò ad id omnes sumus procliviores, ut divinorum beneficiorum memoriam ex animis nostris facilè deleri patiamur. Huic malo medicinam commodam factururus, DEUS voluit populum suum singularibus monumentis ac veluti symbolis ad conservandam acceptorum beneficiorum memoriam excitari. Agno paschali revocabatur Israëlitis in memoriã internecionis omnium primogenitorum, & admirabilis eductio ex Ægypto. Festo Pentecostes admonebatur populus de promulga-

ga-

gatione legis Levit. 23. Altare lapideum cum 12. titulis quid aliud fuit, nisi memoriale pacti initi inter DE-um & Israëlitas. Exod. 24? Et cur Josua noster hosce lapides erigit? Atque in hunc finem gestabant Judæi *Φυλακήρια* Matth. 23. 5. Deut. 22, 12. Num. 15, 39. ut ea intuentes recordarentur omnium mandatorum DEI.

In N. T. instituit Christus sacræ suæ cœnæ sacramentum, cupiens id usurpari in suam commemorationem, de quo sic *Augustinus* scribit l. 20. contra *Fauftum* c. 21. *Caro & sanguis Domini ante adventum ejus per victimas similitudinem promittebantur. In passione Christi per ipsam veritatem reddebantur. Post ascensum Domini per Sacramentum memoriæ celebrabantur.* Hoc est nostrum *μνημόσυον*, quo gratitudo erga Salvatorem pro redemptione humani generis ac remissionem in nobis accenditur, nutritur & augetur. Quare cui beneficium aliquod divinitus confertur, is studeat DEo grato animo laborum suorum vitulos offerre: hoc si fecerit, divinæ beneficentiæ fontem uberius in se redundare ac promanare experietur. Nam ut *D. Ambrosius* super verba Pauli (*Mortem Domini annuntiabitis*) commentatur: *Incirco redemptoris nostri & redemptionis reminiscimur, ut ampliora consequamur. Contra ubi ejusmodi memorialia deficiunt, ilicò subrepere solet oblitio DEI & meritorum ipsius, exempla habes in contemtoribus Cœnæ Dominicæ.*

2. Quod autem 12. lapides pro numero tribuum ponuntur, id edocet, quod omnes homines pari vinculo ad gratitudinis studium DEo obligati ac devincti sint. Nec potest in hoc opere pietatis quispiam alterius vi-

cem explere, sed ut singuli quotidiè DEI munificentia fruimur, ita sui memoriam perpetuò nobiscum circumferamus, perpendentes hoc, quod gratitudo nostra nullam acceptorum beneficiorum partem compensare possit. Nihilominus DEUS cæteris beneficiis hoc quoque addit, ut etiam inæqualem & impari gratiam pro retributione aliqua non ex debito, sed ex favore & gratia acceptet, sicut David inquit Ps. CXV, 12. *Quid retribuam Domino pro omnibus, quæ tribuit mihi? tibi sacrificabo hostiam laudis.*

3. Quod lapides è conspectu arcæ tolluntur, eo significatur, nullam gratiarum actionem DEO acceptam esse, nisi quæ fiat in nomine Christi per arcam fœderis significati; de quo sic Paulus I. Tim. I, 2. *Gratias ago ei, qui me confortavit in Christo JESU, Domino nostro.* Et I. Thessal. V, 18. *In omnibus gratias agite. Hec enim est voluntas DEI in Christo JESU.*

II. De vero usu imaginum ac statuarum in cœtu sacro.

Si imagines in templis vel aliis locis ponuntur, non ut adorationis cultu eas prosequamur, sed ut illarum intuitu nos cum posteritate nostra de singulari aliqua historia ac beneficio admoneamur: id æquè à Sacra Script. & vera pietate alienum non est, atque hæc erectio lapidum. Nullibi enim prohibentur imagines in & per se, sive simpliciter, sed ob adorationis abusum. *Ἐπιωνοκλάσα* igitur, qui nullas ferunt imagines in templis, propterea quod olim in idololatricum abusum conversæ fuerint, faciunt næ intelligendo, ut nihil

hil intelligant. A nostris enim Christianis per gratiam DEI longissime abest non tantum voluntas idola fabricalia invocandi, sed etiam omnis, quod id unquam facturi sint, suspicio.

III. De usu miraculorum.

DEUS edidit *miracula* in veteri Ecclesia non tantum propter patres qui tunc vixerunt, sed etiam propter nos posteros; quemadmodum hic Josua etiam filios vult de præterito miraculo lapidibus erectis edoceri: ita miracula divina etiam nostro tempore hunc habent usum, ut illis corroboremus fidem, & in afflictionibus certa habeamus consolationum fundamenta. Audiatur Johannes cap. 20. ubi ait: *Christi miracula, quæ literis consignata sunt eò, spectare, ut credamus & ut credentes vitam habeamus in nomine ejus.* Idcirco non opus est hoc seculo novis miraculis: 1. Quia non proponimus novam doctrinam. 2. Quia vetera miracula etiam propter nos facta sunt.

IV. De officio parentum erga liberos.

Munus parentum præcipuum est, ut filios suos ad omnem pietatem informet, iisdemque beneficiorum divinorum memoriam sedulo ac diligenter inculcent. Nam sicut hic DEUS posteros olim vult instrui mentione miraculosi per Jordanem transitus: ita antea esum agni paschalis in hunc ipsum finem instituit: de quo tale mandatum extat Exod. XII, 26. *Cum dixerint vobis filii vestri: Quæ est ista religio? Dicitis eis: Victimam transitus Domini est.* Sic Deut. IV, 10, & VI.

v. 6. mandat, verba legis etiam filiis acui. Tam fideles *παδοὺνοὶ* & patres familias fuerunt *Abraham*, cujus diligentiam domesticam commendat DEUS ipse Gen. XVIII, 19. & *David* Ps. XXXIII, 12. *Assaph* Ps. LXXVII, 6. *Narrabunt filiis tuis (patres) ut ponant in DEO spem suam & non obliviscantur operum DEI & mandata eius exquirant* In hoc cardo officii paterni & materni versatur, ut filios ad pietatis cultum & considerationem divinatorum beneficiorum assuefaciamus. Nam *timor Domini initium est sapientiae & obedientiae filialis & aliarum virtutum seminarium.*

V. De posterorum diligentia in conservandis pietatis monumentis à majoribus bono animo positis.

Cum textus habet: Duodecim lapides positos mansisse in praesentem diem: commendatur posterorum fidelitas & pietas, qui licet, ex suspitione securitatis idololatriae illos potuissent deicere, tamen id minimè faciunt; quia finem bonum omni suspitioni & abusu preferendum esse judicant. Quemadmodum CALVINISTAE non habent sufficientem causam, cum omnes imagines è templis exturbant, hoc praetextu, quia praecedenda est posteritati omnis occasio exercendae idololatriae. Discimus autem hoc loco, quae pietatis conservandae studio à majoribus bene constituta sunt, ea non esse à posteris abolenda, etiam cum licet, quia temerariae mutationes ceremoniarum plerumque secum trahunt mutationem doctrinae, quemadmodum

CAL.

CALVINISTÆ ab imaginum abrogatione progrediuntur ad evertendam veram in Ecclesia doctrinam.

EXPLICATIO TEXTUS.

v. 10. *Sacerdotes autem, qui portabant arcam*) Hæc est *secunda pars capituli dixerunt*: enarrat enim, quomodo Israëlita ascenderint ex Jordane, aut inde egressi fuerint. Describitur *egressus* 1. *populi* 2. *sacerdotum*. *Populus* observat alium ordinem in egressu, alium post egressum in reliquo itinere. Ibi enim relinquunt retro Sacerdotes in Jordani medio portantes arcam: cujus rei ratio sumitur, à fine, qui est completio omnium, quæ Dominus præceperat Josuæ v. 10. Hic vero in itinere mutant ordinem præmittentes sacerdotes cum arca, v. 11. sacerdotes sequuntur duæ tribus cum dimidia: post reliqui fratres. Instituitur autem hic *descriptio exercitus* 1. *à numero bellatorum*, qui sunt 40000. 2. *à forma militari*: nam incedunt per turmas & cuneos: seu mavis ab habitu militari, quem Hebræa lingua innuit voce חרופי, quæ significat, eos armis levibus indutos fuisse. 3. *À fine itineris*, qui notatur mentione urbis Jericho v. 13. Atque hæc amplificantur repetitione causæ finalis respectu DEI: hic enim voluit hoc miraculo Josuam magnificere & populo metuendum reddere v. 14.

Præcipe Sacerdotibus) Jam de egressu sacerdotum ex Jordane. Notetur hic primò *ἀλλοιον ὡς καὶ ἀγνῶστον*, quod est mandatum DEI expressum v. 16. 2. *ἵνα ἐκβαίῃ* est reflexus naturalis aquarum Jordanis v. 17.

v. 17. 3. *χέροντα* *Δία*: five adjunctum temporis, quod est decimus dies mensis primi. 4. *τοπος* *εσθλα*, ubi castra metati sint noctu v. 19.

v. 10. *Ut dixerat ei Moses*) Verba Mo-
sis hæc sunt Deut. 31. v. 7. *Confortare & esto robustus:*
tu enim introduces populum istum in terram, quam da-
turum se patribus eorum juravit Dominus: & tu eam di-
vides &c. Cognoverat autem hæc Moses ex ore Domi-
ni Deut. 111, 28.

Festinauitque populus) *Festinatio-*
nis hujus causa potest adduci triplex 1. Propositum isto
die perveniendi ad locum Gilgal & ibi pernoctandi.
2. Multitudo populi, quæ continebat ultra sexcentos
mille bellatores, non numeratis senibus, tæminis &
juvenibus cis 20. annos. Num. XXVI, 25. 3. Accessit
huc procul dubio magnus metus & terror obortus ex
conspetu aquarum in majorem altitudinem subinde
excrefcentium

v. 12. *Filii quoque Ruben & Gad*)
Hic satisfaciunt mandato, quod supra proposuerat.
Jofua cap. 1, 14. Et Moses Num. XXXII, 20.

v. 13. *Per turmas & cuneos*) Hebræus
textus sic habet Pagninô interprete: *accincti exercitus*
transierunt ad facies Domini, ad prælium ad compestria
Tericho חרצו (א חרץ i. e. *laxus fuit*) dicuntur milites
omnibus impedimentis & oneribus laxati, quò essent
ad militiam expeditiores. Tales erant Rubenitæ, Ga-
ditæ & ex mediâ tribu Manassitæ, qui relictis parvulis,
mulieribus, pecoribus ac jumentis in urbibus Galaad
cis

cis Jordanem ita expediti ad bellum prodibant, ut legimus Num. XXXII, 27. Ac propterea antecedeabant fratres familiarum suarum comitatu onerati,

v. 19. *Decimo die mensis primi*)

Mensis primus est Hebræis *Nisan*, qui etiam Abib אביב vocatur, respondet partim Martio nostro, partim Aprili. Accepit appellationem à pubertate sive germinatione & maturitate hordei, ut apparet ex cap. 9, 31. Exodi. Unde & mensis novarum frugum vel verni temporis dicitur Deut. XVI, 1.

In Galgalis) *Galgala* sive *Gilgal* est oppidum intra Jordanem & Jericho quatuor gestis clarum. 1. *Castrametatione Josue.* 2. *Circumcisione Israëlitarum.* 3. *Celebratione prime Pasche.* 4. *Erectione 12. lapidum.* Sed contaminarunt hunc locum posteri peregrinatione idololatrica, ob quam in severissimam Prophetarum reprehensionem incurrunt, ut videre est Hof. II, 4. 9. & Amos, V.

QVÆSTIO I.

An sacerdotes in Jordanis medio tamdiu steterint, donec omnia essent completa, quæ DEUS præceperat?

Resp. *Affirmative.* Hoc enim expressa verba volunt v. 10. quibus contradicere nefas & piaculum ducimus. Verùm ita sentientibus potest tale argumentum objici:

Si sacerdotes ad mandatorum omnium completionem usque in Jordane steterunt, sequitur eos aliquot

annos ibi stetisse. Sed hoc est inconveniens. Ergo etiam illud. Probatur Copulatum: quia mandaverat DEus Josuæ non tantum transire Jordanem, sed etiam terram expugnare & populo distribuere, quod sanè effici intra aliquot annorum spatia haud potuit.

SOLUTIO.

Respondent nonnulli, textum loqui de iis omnibus, quæ in Jordane ante refluxum aquarum essent facienda, videlicet ut 12. lapides ibi erigerentur, & alii 12. inde auferrentur ad propagandam & conservandam miraculi memoriam, quæ dum populus fecisset, steterunt Sacerdotes in medio Jordanis, nec moverunt de loco pedes. Verum hæc responsio nobis non satisfacit propterea, quod in textu dicuntur omnia facta, quæ DEus præceperat, & Moses ad Josuam dixerat: sed de lapidibus nihil dixerat Moses, sed de terra occupanda.

Quapropter nos ad copulati probationem ita respondemus: Exeunte populò & ingrediente ripas Jordanis omnia completa sunt in suo initio. Nam, *divinarum promissionum ea est certitudo, ut si una completur & in actu ponitur, cæteræ quoque inde consequentes pro completis habeantur.* Exempli gratia. Concepto Christo in utero virginis, rectè gratulatur Zacharias Ecclesiæ de erecto salutis cornu, quod prophetarum oracula conceptione Christi completa essent, cum tamen adhuc multa essent futura, quæ ad erigendum salutis cornu pertinerent, utpote Nativitas, passio, resurrectio, ascensio in cælum, & institutio ministerii N. T. Luc. I. Ita etiam hoc in loco, dum populus ex Jordane in terræ promissæ ripas ascen-

scendit, synecdochicè censentur, propter certitudinem reliquorum eventuum & completionum omnia completa esse.

QVÆSTIO II.

An numerus pugnatorum ex duabus tribubus & dimidia electorum habuerit tantum quadraginta millia?

Hanc quæstionem ideò moveo, quod videntur hæc verba pugnare cum iis, quæ supra leguntur Num. XXVI. ibi enim numerantur filii Israël ad bella idonei, & reperiuntur in tribu Ruben 43730. v. 3. In tribu Gad. 40500. v. 18. In tribu Manassæ 52700. v. 34. Hi redacti in summam efficiunt 136930. & licet auferas dimidiam partem Manassæ 26350. tamen restant de tota summa 110580. Qui numerus magis duplo exuperat numerum in nostro textu expressum. Nec obstat, quòd quis opinari velit, ex hisce tribubus ingentem numerum morte detractum esse: nam hæc computatio in deserto facta est anno 40. sive ultimo ab exitu, cum Israëlita jam ex deserto in terram Canaan emigraturi essent. Dicat aliquis, Josuam non jussisse plures præire quam 40000: sed obstat, quod supra cap. I, 14. Josua jussit omnes fortes manu ex duabus & dimidia tribubus ante fratres Jordanem transire & pro ipsis pugnare.

Responsio vera.

Respondeo igitur distingvendo universale mandatum à renunciatione proprii juris, de quo quantum quis remittere velit, id est penes suum arbitratum.

V 2

Qva-

Quare primò jussit Josua duarum tribuum & dimidiæ exercitum universum fratres ad bella præcedere, ut intelligerent, quid juris quantumq; deberent pro primitiis terræ Amorrhæorum sibi concessis: postea consentiente populo elegit Josua duntaxat 40000. necessitate plures non postulante. Nec enim consultum aut necessarium videbatur omnes bellicosos educere: cæteri domi relictæ sunt ad colendos agros & defendendos terminos regionis contra infidiosos hostium insultus. Atque ita nulla est in numeratione dissonantia.

LOCI THEOLOGICI.

I. De officio procerum in quolibet statu.

Sicut hîc *Sacerdotes* primi Jordanem ingrediuntur, novissimi exeunt, præmittentes festinantem turbam: ita quos DEUS populi sui duces & antesignanos vel in Ecclesia vel in politiâ constituit, eos vult etiam in sustinendis periculis primas & novissimas partes tenere, nec antè pacato esse animo, quàm fidei suæ commissos in vado & tuto portu versari conspiciant. Quæ de causa *Homerus* fideles principes vocat *πρωτεύας λατῶν*. Nam sicut *bonus pastor* oves suas modò præcedit, modò sequitur, haudquaquam verò involanti lupo devorandas relinquit: ita præfectum decet tam posticis quàm anticis periculis caput suum obicere, quod David facit, cum grassatorem pestiferum populo parcere mallet, quàm sibi suiq; Patris domui. 2. Reg. 24. 17. Utenim *Jurisconsultus de feudi collatoribus* dicit. *Dominus quoque in his omnibus vicem fidei suæ reddet.*

re debet, quod si non fecerit, merito censebitur maleficus; ita omnes proceres obligati sunt divina autoritate ad præstandam fidem iis, quibus præsumunt: hoc quoque magis fecerint, eò majore erunt in æstimatione. Nam ut Germanum proverbium habet: *getreue Herr / getreue Knecht.*

II. Deinde consolatione plenum est hoc, quod *arca* quoque populum in ingressu Jordanis præcedit, in egressu sequitur: ita enim *Christus* typo illo significatus, testatur, se primum & novissimum in Ecclesia sua non solum ratione temporis sive æternitatis, sed etiam officii, quia custodit omnes nostros ingressus & egressus, excipit ipse manu sua jactata persecutionis tela, faciens stare in loco spaciose pedes nostros *Pf. XXX, Dilatans gressus nostros subtus nos & non nutant crura nostra Pf. XVII, 37.*

III. Sicut populus festinat ad ripas Jordanis: ita nos ad vitæ æternæ tanquam veræ patriæ portum properare debemus: hic enim velut in terrenæ vitæ diversorio commoramur, unde nos mortalitas nostra quotidie ad melioris vitæ sortem emigrare jubet, *Pf. XXXVIII, Hebr. XI, 13, 1. Pet. II, 11.* Properandum autem est nobis ita, ne sicut uxor Lothi seculi hujus desiderio retrospiciamus, sed ut *hoc mundo tanquam non utentes utamur. 1. Cor. VII, 31.*

IV. Autoritas est magnificentia, qua DEUS magistratus donat ad excitandam in subditorum animis reverentiam ac metum.

V. *De causis miraculorum.* DEUS non edit miracula qualibet de causa, ne videatur illis ludere: sed cum Ecclesiæ salus & exædificatio postulat. Ideoque dicitur

tur in textu, quod aqua in locum suum reversa fuerit, simul ac Israëlitaë Jordanis alveos evaserant salvi.

VI. *Tempora rerum gestarum fideliter consignanda*, quia non mediocriter ad faciendam historiæ fidem conferunt v. 19. Licet autem annus transitus non exprimatur, facile tamen est conjicere, eum fuisse quadragesimum primum ab exitu, id quod probatur hoc modo: Mense primo anni quadragesimi vixit adhuc Moses, qui mense undecimo ejus anni recitavit verba Deuteronomii, ut ex primo Devt. liquet. At primo mense transitus non vixit adhuc Moses: nam mortuo immediatè successit Josua: Ergo primus Jordanis transitus non est primus mensis anni quadragesimi, sed quadragesimi primi.

LOCUS POLITICUS.

Ad *castrametationes* faciendas loca eligenda sunt idonea, partim ut progressus ad ea sit tutus ac prudens, partim ut sint frumentationi, pabulationi, aquationi, lignationi, valetudini & victoriæ apta v. 19.

Explicatio Textus.

v. 20. *Duodecim quoque lapides*) Hæc est *tertia pars capituli* *συσυλλήνη* (*commendativa*) in qua commendatur obedientia Josuæ, quam DEO præstiterit bifaraïm. 1. τῷ ἔργῳ *opere*, dum 12. lapides in Galgalis erexit. 2. τῷ λόγῳ, quo facti illius rationem reddit. *Oratio* ad filios Israël instituta est *ἠδωμὲλική*; in ea enim hortatur Josua fratres, ut 12. lapidum indicio & si-

& significatione memoriam exhibiti miraculi ad se-
ram posteritatem propagent. Describit autem mi-
raculum αἰτιολογικῶς (i. e. secundum circumstantiam
causarum) 1. *materialis causa* est Jordanis cum suis al-
veis v. 22. (est materia in qua) 2. *causa efficiens* est DEUS.
3. *Formalis* est ipsa alveorum exiccatio præter naturæ
cursum facta. v. 23. additur amplificatio à συγκρισίῳ al-
terius miraculi in rubro mari editi v. 24. 4. *Causa fi-
nalis* duplex est: una respectu DEI generalis est divi-
næ omnipotentiae agnitio inter omnes gentes. Verba
textus: *Et discant omnes terrarum populi.* Altera re-
spectu nostri specialis, est verus DEI timor in populo
Israël. Verba textus: *Ut & vos timeatis DEUM.*

v. 23. *Siccante Domino Deo vestro)*

Hæc *siccatio* facta est non per rarefactionem, sed par-
tim per decursum aquarum inferiorum, partim per
repressionem & inhibitionem aquarum superiorum.
Deinde potest hæc siccatio intelligi de residuo humo-
re alveis inhærente, quem sicut olim in mari rubro
ventus orientalis urente flatu absorpsit & in aërem
dissipavit. Exod. XIV, 21.

QVÆSTIO:

*An lapides 12. immediatè in Gilgal
erecti fuerint?*

Judæi putant, hosce lapides prius in montem He-
bal deportatos, ut ibi illis verba legis inscriberentur,
& ex iisdem altare ad immolandum constitueretur,
po-

postea ad Galgala translatos esse petentes prætextum ex argumento, quod tale est:

Quod Moses iussit, id omne Judæi fecerunt ante adventum in Gilgal: nec enim ex Jordane ascenderunt sacerdotes, antequam omnia Moyſis iussa essent completa, ut dictum est supra v. 10.

At iussit Moses transmissis Jordane lapides in monte Hebal erigere, cum inscribendæ legis, tum altaris ædificandi causa Deut. XXVII, 2.

Ergo id omne fecerunt Judæi ante adventum in Gilgala.

Resp. 1. per *negationem*: MAJOR est falsa, nec enim voluit Moses omnia sua iussa singillatim ante adventum in Gilgala expleri. Probationem MAJORIS quod attinet, responsum est supra. Resp. Secundò. Mandatum Moyſis minimè convenit cum iis, quæ in Gilgalâ peraguntur. 1. Quia iussit Moses non lapides ex Jordane tollere, sed saltem erigere. 2. Non loquitur de 12. lapidibus. 3. Planè eorum alium vult esse usum, quam miraculosi transitus recordationem.

4. Quia mons *Hebal* situs erat post Jericho, quò unius diei spacio pervenire non licebat. 5. Quia mandatum Moyſis completur infra exactè cap. 8. v. 30.

LOCI THEOLOGICI.

I. *Duodecim lapides sunt typi 12. Apostolorum*, quos Christus constituit testes fortissimos non tantum suorum miraculorum, sed etiam omnium beneficiorum, per quæ DEUS nobis voluntatem suam affatim manifestavit, prout summa comprehenditur legis & Evangelii.

II. In

II. In *Josua* proponitur præclarum exemplum cùm pietatis erga *DEUM*, tum fidelitatis erga populum. Nam ut appulit in *Gilgalis*, erigit mnemofyna (i.e. testimonia signum testificantia) divinæ omnipotentia. Postea de piè rectèq; educandis liberis salutaria *ἑταίρια* præscribit. Id quod de boni Magistratus officio non postremum est. Nam cùm juvenus sit veluti honestorum civium seminarium, suscipienda est educationis cura prima. Sicuti enim vitium primæ concoctionis non corrigitur in secunda, multò minus in tertia: ita emendare non licet adultos cives, quos pueritia pravis moribus imbuunt. Rectè igitur *Aristoteles* lib. 8. polit. c. 1. *Disciplina puerilis intermissione*, ait, *evolvere politias*. Nam quales ab initio sunt mores, talis postea evadit civitas, ita ut mores optimi sint causa, & optima *Reipublica*. Græca verba sunt: αἰεὶ δὲ τὸ βέλτερον ἢ τὸ βελτίον αἰτιὸν πολιτείας, ἐπὶ δὲ πρὸς πᾶσας δυνάμεις καὶ τέχνας δεῖν, ἃ δὲ περὶ παιδείας καὶ περὶ βίβλας πρὸς τὰς ἐνδεσῶν ἐργασίας, i. e. *Semper optimus mos causa est optima reipub.* Nam circa omnes facultates & artes sunt, quæ optimè antea percipi & exerceri oportet ad earum operationes. Quo nomine laudat *Philosophus* *Lacedæmonios*, quod maximum studium informandis pueris adhibuerint. Hoc si à magistratu negligitur, & parentum & defensorum vel prodigorum vel negligentium filii patriæ olim sunt ignominia, ut ignavi fuci *Cassendretes*: etiam oneri, ut mendici, etiam damno, ut fures, lusores, usurarii, expilatores.

X

CAP.

CAPUT QVIN- TUM.

SUMMA vel ARGUMEN- TUM.

Hoc caput recenset, quomodo primarii DEI cultus in V. T. Circumcisio nim. & sacrae Paschæ mactatio in Gilgal peractæ sint. Hisce enim Israëlita ad bella feliciter gerenda ita se parant, ut ipse filius DEI in assumpta Viri militaris forma Josuæ non procul à Jericho apparere & principem se super Domini exercitum venditare non dedignentur.

Divisio capitis.

Partes capitis tres sunt.

1. habet *ἡ ἀρχὴ τοῦ Ἰησοῦ*, quomodo circumcisionem repetivit.
2. habet *ἡ ἀρχὴ τοῦ ἔθνους* a populi Passah Domini solenniter celebrantis.
3. habet *ἡ ἀρχὴ τοῦ υἱοῦ τοῦ Θεοῦ* in forma principis militaris apparentis.

DE PRIMA PARTE.

Postquam autem audiverunt)

Circumstantiæ præcipuæ in hoc Circumcisionis repetitæ negotio notantur hæ: 1. Occasio sumitur ab Amorrhæorum terrore v. 1. cujus Israëlita cum certò
con-